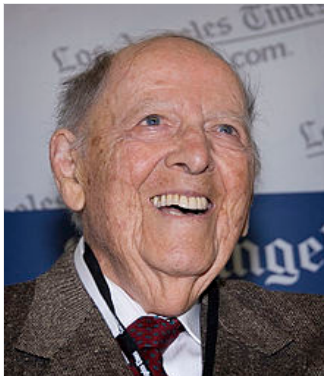

„Daňové priznania sú najkreatívnejšou literárnou fikciou súčasnosti.“

Herman Wouk

Obsah

Druhý pilier sa môže zlepšovať, prvý nie
str. 1

Návrh INESS na 5 nových daní
str. 2

S Ficom v čakárni
str. 3

O II. pilieri trochu inak
str. 4

Pôdu si nedáme, po druhú
str. 5

Cenová vojna so štátom
str. 6

Choroba Eurozóny nie je o Grécku
str. 6

O spotrebe palív na Slovensku
str. 7

Voľný trh dokáže prírodu často chrániť lepšie ako štát
str. 8

Pozvánka na Free Market Road Show
str. 11

INESS na Café Európa o eurozóne
str. 12

Editorial

Richard Ďurana

INESS pre vás na apríl pripravil veľkú medzinárodnú konferenciu. Volá sa **Free Market Road Show** a bude sa na nej rozprávať o tom, ako zmeniť niekoľkoročnú ekonomickú stagnáciu na stabilný hospodársky rast. Diskutovať sa bude aj o tom, kto je najväčším nepriateľom podnikateľov, ktorí generujú hodnoty, pracovné miesta a stoja za rastom prosperity celej spoločnosti. Túto unikátnu putovnú konferenciu, ktorá sa v priebehu nasledujúcich dvoch mesiacov uskutoční v 35 metropolách Európy a Kaukazu, v Bratislave organizuje dňa 14. apríla INESS spolu s viedenským *Austrian Economics Center*. Vystúpia na nej desiatka osobností diplomacie, biznisu, akadémie či think tankov, napr. *Gabriela von Habsburg* (vnučka posledného rakúskeho cisára a posledného maďarského kráľa Karola I., bývalá veľvyslankyňa Gruzínska v Nemecku), *Ivana Molnárová* (šéfka portálu Profesia.sk), *Leoš Novotný* (CEO a majiteľ súkromného vlakového dopravcu LEO Express), profesor *Erich Weede* z Universität Bonn (člen Mont Pelerin Society), *Juraj Karpíš* z INESS a ďalší. Vstup na konferenciu je bezplatný, jediné, čo musíte urobiť, je zaregistrovať sa. Všetky dôležité informácie o konferencii nájdete na strane 11.

Aktualizovali sme pre vás databázu neefektívneho hospodárenia s verejnými prostriedkami s názvom **Plytvanie štátu**, ktorú nájdete na adrese www.plytvanie.sk. Od spustenia projektu v roku 2007 do konca roku 2014 štát vyplýval **viac ako 3 275 miliónov eur**. Keď najbližšie budete z úst politikov počuť návrh na zvyšovanie alebo zavedenie dane, z ktorej má dodatočný výber zaistiť príjem štátu v rádoch desiatok alebo stoviek miliónov eur, odkážte ich na túto databázu. Najskôr si treba upratať doma, až potom pýtať ďalšie peniaze od ľudí.

Keď už hovoríme o verejných financiách, INESS tak ako každý rok pripravil bloček **Účet za služby štátu**. Asi nikoho neprekvapí, že je vyšší ako minulý rok a dosiahne sumu **5 254 eur na každého Slováka, vrátane novorodencov a dôchodcov**. Štát si naplánoval, že v tomto roku vyberie od občanov o 1 mld. eur viac, čo je o **190 eur** viac na každého občana. Oproti roku 2012 to je dokonca viac o 639 eur na každého občana. Štát v roku 2015 minie o 7 % viac, ako vyberie a dlh sa priblíži k hranici 8 000 eur na každého občana Slovenska. Aby ste vedeli, o akú sumu ide: všetci pracujúci by museli viac ako dva roky platiť dane na splatenie tohto dlhu a štát by nemohol poskytovať žiadne služby – ani zdravotníctvo, ani vzdelávanie, ani dôchodky, nič. Bloček nájdete v budúcom čísle *Market Finesse*.

Keď už sme pri tých daniach – pred pár dňami bol **prvý apríl** a my sme si dovolili Ministerstvo financií inšpirovať návrhom na **zavedenie 5 nových daní**. Ich zoznam nájdete na strane 2. Dúfame, že ostane len pri vtipoch.

Od prvého apríla (a toto už nie je vtip!) tiež nadobúda účinnosť novela zákona o rozsahu zdravotnej starostlivosti, ktorá zrušila možnosť pacientov objednať sa za poplatok k svojmu lekárovi na konkrétny termín. Je tak celkom možné, **že si posedíte v čakárni s premiérom alebo s niektorým z ministrov**. Viac sa dočítate v článku *S Ficom v čakárni*.

V čísle sa tradične venujeme aktuálnym dôležitým témam a ja vám prajem príjemné čítanie,

Richard Ďurana

Druhý pilier sa môže zlepšovať, prvý nie

Radovan Ďurana

Rozumná vláda má množstvo možností, ako zlepšiť a zatriktívniť sporenie v druhom pilieri.

Jeden z rozdielov medzi I. a II. pilierom spočíva v tom, že druhý pilier sa z pohľadu sporiteľa môže v budúcnosti zlepšovať. Prvý pilier sa môže len zhoršovať. Aj tento aspekt by mali brať sporitelia pri súčasnom otvorení II. piliera do úvahy.

Vzhľadom na demografický vývoj si v súčasnosti len ťažko môžeme predstaviť štedrejší prvý pilier, ako máme dnes. Skôr naopak. Budúci dôchodcovia sa na dnešné dôchodky z prvého piliera budú pozeráť ako na luxusné, pretože ich penzie budú s vysokou pravdepodobnosťou nižšie.

Druhý pilier je na tom z toho pohľadu podstatne

lepšie. Nie, nebudeme hovoriť o sľuboch nadpriemerného zhodnotenia investícií. Čo sa môže zlepšiť na II. pilieri?

Atraktívnejšie

Ak príde rozumná vláda, tak môže umožniť sporiteľom vybrať si podstatnú časť úspor programovým výberom alebo jednorazovo. Môže umožniť prístup k úsporám aj počas doby sporenia vo vymedzených prípadoch a rozsahu. Ďalej povoliť skorší výber úspor, nečakať tak na vek dôchodku platný v I. pilieri. A nakoniec môže vytvoriť atraktívnejšie formy čerpania úspor v dôchodkovom veku.

Od apríla budú môcť sporitelia vo Veľkej Británii vybrať celé úspory naraz (z daňových dôvodov sa

oplatí rozložiť výber na štyri roky). Rovnako aj slovenskí sporitelia by mohli dostať túto možnosť. Výhodou druhého piliera totiž je, že úspory reálne existujú, sú na účte sporiteľa. Naopak, to, že prvý pilier dokáže vyplácať len mesačný dôchodok, je spôsobené tým, že Sociálna poisťovňa peniaze jednoducho nemá. Čo od poistencov vyberie každý mesiac na odvodoch, to hneď vypláti na dôchodkoch.

Druhý pilier tak umožňuje sporiteľom financovať aj jednorazové, investične náročnejšie dôchodcovské potreby (doplatenie hypotéky, riešenie zdravotných problémov, uhradenie školného vnúčatám atď.).

V dnešnej situácii, keď poisťovne neponúkajú atraktívne dôchodky, je možnosť jednorazového, programového výberu ešte cennejšia. Súčasná vláda však namiesto širších možností na výber úspor „ponúkla“ otvorenie II. piliera.

Keďže úspory reálne existujú na účte sporiteľa aj počas jeho pracovného života, existuje možnosť, aby ich čiastočne využil aj pred dôchodkovým vekom. To nie je možné v prvom pilieri, kde vaše odvody neexistujú, existuje len zápis v databáze Sociálnej poisťovne o výške vašej mzdy a prísľub, že raz bude vyplácať dôchodok.

Hypotéka či operácia

Zákon môže napríklad stanoviť, že sporiteľ

môže v istom období použiť 10 – 20 percent svojich úspor na špecifikované dôvody, ak má nasporenú primeranú sumu. Napríklad na predčasnú splátku hypotéky, alebo osobitné zdravotné výdavky (náročné operácie nehradené poisťovňami atď.). Je vecou diskusie, či by musel sporiteľ neskôr prostriedky doplatiť, alebo či by takýto výber mohol byť umožnený len sporiteľom v zamestnaní.

Už dnes platí zákon, ktorý bude posúvať vek odchodu do dôchodku. V roku 2050 to bude iste viac ako 65 rokov. Len vďaka tomuto opatreniu nebude deficit v prvom pilieri taký veľký, a štát možno bude schopný vyplácať sľúbené dôchodky. Druhý pilier však žiadny vek odchodu do dôchodku mať nemusí. Už dnes vo Veľkej Británii, kde nárok na štátny dôchodok pre muža vzniká v 65 rokoch, môžu sporitelia čerpať úspory vo veku 55 rokov.

Na predčasný prístup k úsporám je veľa

dobrych dôvodov. Strata zamestnania v preddôchodkovom veku. Zhoršený zdravotný stav. Sem patrí aj prostý dôvod – už nechcem pracovať. Ak má sporiteľ dostatočné úspory, neexistuje dôvod, prečo by ich nemohol čerpať skôr, ako je dôchodkový vek prvého piliera. Sú to jeho úspory a sporiteľ má plné právo ich užívať. Diskusia sa dá, samozrejme, viesť v otázke, pri akej výške úspor by to malo byť umožnené.

Druhý pilier môže byť vo výplatnej fáze obohatený o nové formy výplaty úspor. Početnosť sporiteľov umožňuje získať množstevné výhody, ktoré osamelí sporitelia získavajú ťažšie. Napríklad dlhodobý výber formou terminovaného vkladu môžu banky ponúkať lacnejšie, či s vyšším úročením, keďže sporitelia si tam budú ukladať väčšie balíky úspor. Finančný a bankový trh, pokiaľ mu parlament nebude zatvárať prístup k úsporám, môže vygenerovať nové alternatívy ich čerpania, ktoré dnes ešte nepoznáme.

Všetky tieto zlepšenia budú podmienené existenciou vlády a parlamentu, ktorý nebude vidieť II. pilier ako nepriateľa verejných financií, ale naopak, ako potrebné rozdelenie formy dôchodkového zabezpečenia. Takýto parlament potom nebude mať dôvod nevyužiť skrytý potenciál II. piliera a umožniť tak občanom/sporiteľom vyťažiť maximum výhod vyplývajúcich z ich vlastných úspor.

Denník N, 24.3.2015

Návrh INESS na 5 nových daní

Martin Vlachynský

Napriek úprimnej snahe vlády, ministerstva financií a ich analytických jednotiek vybrať od daňovníkov spravodlivý podiel daní na financovanie dôležitých vládnych zámerov, štátna pokladnica je zdanlivo bezodná.

Tradičné formy daní ako daň z príjmu či z pridanej hodnoty narážajú na svoje ekonomické limity. INESS sa preto rozhodol byť vláde nápomocný a po dôkladnej historicko-ekonometrickej analýze metódou plávajúcich štvorcov prichádza s návrhom 5 nových daní, ktoré by mali do prvého apríla roku 2016 priniesť každoročne 1,8 miliardy eur.

1. Daň z brady. V histórii populárna daň, ktorú v Anglicku zaviedol kráľ Henrich VIII., jeho dcéra Alžbeta I. neskôr zaviedla daňovú úľavu na maximálne dvojtyždňové strnisko. V Rusku ju v roku 1698 (podľa iných zdrojov v roku 1705) zaviedol cár Peter Veľký. Bradáci museli nosiť špeciálny strieborný žetón, potvrdzujúci zaplatenie dane. S nástupom tzv. hipsterov v spoločnosti získala daň z brady na fiškálnej urgencii. Je to vysoko progresívna daň, keďže hipsteri patria k nadpriemerne zarábajúcim. Automaticky sa tak vykoná príjmový test. Bradatí sú len muži (a víťazky Eurovízie), čiže táto daň môže pomôcť vyrovnať príjmové nerovnosti medzi pohlaviami.

2. Daň z okna. OECD, MMF aj WWE Slovensku odporúčajú zvýšenie majetkových daní, najmä dane z nehnuteľností, ktorá je na Slovensku neprimerane nízka. Je to však administratívne náročná daň, vyžadujúca si vytvorenie cenových máp. Daň z okna predstavuje vylepšenú verziu – platí sa bude poplatok za každé zasklené okno na nehnuteľnosti. Týmto sa dosiahne nielen administratívna a počtárska nenáročnosť, ale aj žiaduca progresivita, keďže sa vezme do úvahy nielen veľkosť domu, ale aj bohatstvo danej štvrte (horšia štvrť, viac rozbitých okien). Daň z okna fungovala v Británii 17. a 18.

storočia. Hoci sa niektorí občania vtedy snažili obchádzať daňovú povinnosť zamurovaním niektorých okien, iní naopak uvedomelo stavali sídla s veľkým množstvom okien, aby tak dali najavo svoju ochotu prispievať spoločnosti.

3. Daň z pervitínu. Inšpiráciou nám bola daň z cracku v americkom Tennessee, kde díleri boli povinní anonymne platiť daň od 3,5 do 50 dolárov za gram rôznych drog. Tennessee z týchto daní vyzbieralo zhruba 2 milióny dolárov ročne, napriek tomu, že drogy boli naďalej nelegálne. Táto daň je majstrovskou ukážkou vymáhania daňovej povinnosti. Ak totiž chytili dílera, ktorý nepreukázal zaplatenie dane, naparili mu ešte aj trest za drogové úniky (často viac ako za drogový delikt). V roku 2009 však najvyšší súd označil túto daň za protiústavnú a štát musel dílerom peniaze vrátiť. Vďaka vysokej flexibilitě slovenskej ústavy by sme u nás na tento problém naraziť nemali.

4. Daň z internetu. Prvá inšpirácia je zo susedného Maďarska, kde sa vláda pokúsila zaviesť daň 50 centov za každý gigabajt prenesených dát. Okrem zjavného prínosu pre rozpočet má táto daň aj silný potenciál aplikovania sociálneho inžinierstva na populáciu. Ako dobre vieme, väčšina internetovej

komunikácie je využívaná na sťahovanie pornografických materiálov. Internetová daň by takáto nežiaduca správa potlačila.

5. Daň za hyperlink. Aj ďalšia daň je internetová, ale inšpirácia pochádza tentokrát zo Španielska, zvažuje ju aj Taliansko, Nemecko, Francúzsko, či Portugalsko. Tamojšia

vláda na popud miestnych novín uvalila daň na každý link na španielske správy, ktorý sa zobrazí vo vyhľadávani Google News. Služba Google News síce po zavedení tejto dane zo Španielska odišla a miestne online portály zaznamenali 10-15% prepád návštevnosti, ale to nie je slabina, ale výhodou tejto

dane. Slovenskí vydavatelia môžu podobne ako španielski žiadať vládu a EÚ, aby donútili službu vrátiť sa (a platiť). Alebo vláda môže založiť Vyhľadávač správ, š.p. – veď prenechaním vyhľadávania súkromným subjektom unikajú štátu miliardové zisky!

iness.sk, 1.4.2015

Porovnanie

Nárast európskych zdravotných, bezpečnostných a environmentálnych regulácií

Podnikanie so sebou nesie nejen priamy náklad, ako náklady na mzdy, elektrickú energiu, či dane. Pod povrchom je však nepreberné množstvo nepriamych nákladov bez konkrétnej cenovky, ktoré so sebou pri-nášajú rôzne regulácie.

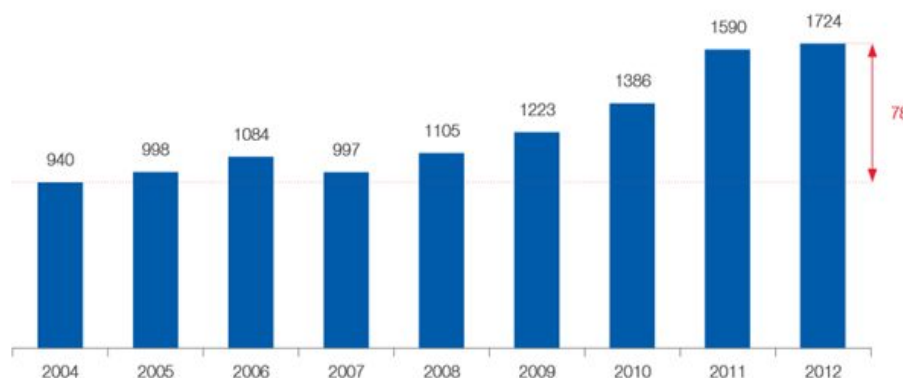
Jedným z najväčších okruhov sú zdravotné, bezpečnostné a environmentálne regulácie, ktoré sú do významnej miery orámované európskym právom. Nanešťastie, to je mimoriadne potentné v raste. Celkový počet európskych regulácií v tejto oblasti medzi rokmi 2004-2012 narástol o 78%. Hoci časť z týchto regulácií len pohltila existujúce národné regulácie, tempo je neodskripiteľné.

Pri takomto tempe vzniku regulácií je takmer nemožné vyhodnotiť významnosť rizík, ktoré majú odstrániť, všetky alternatívne riešenia, ani reálny prínos konkrétnych regulácií.

Zdroj: FuelsEurope

FIG.44 CUMULATED NUMBER OF EU REGULATIONS ON HEALTH, SAFETY AND ENVIRONMENT

Source: EU, Directory of EU legislation in force

S Ficcom v čakárni

Ján Dinga

A opäť sme si raz rovnejší. Od 1. apríla totiž nadobúda účinnosť novela zákona o rozsahu zdravotnej starostlivosti, ktorá zrušila možnosť pacientov objednať sa za poplatok k svojmu lekárovi na konkrétny termín. V čakárni si tak najnovšie posedíme všetci spoločne: bohatší s chudobnejšími, pracujúci s nezamestnanými, mladí so starými, zdraví s chorými.

Nebude si už nikto priplácať za objednanie len preto, že je zdravý, pracujúci, majetnejší, alebo jednoducho nemá čas ani chuť tráviť pol dňa vysedávaním v čakárni. Na pohľad hlúpe opatrenie, ktoré zbytočne obmedzuje prístup pracujúcich k zdravotnej starostlivosti, však treba vnímať z pohľadu našich zákonodarcov. Po rokoch života na obláčiku vďaka imunite a poslaneckým výhodám, o ktorých sa bežnému človeku môže len snívať, sa totiž konečne priblížia viac k občanovi.

Vládni poslanci si predsa v dobrej viere sami odhlasovali, že budú solidárne sedieť v čakárni spolu s nami. S voličmi, ktorí majú často pocit, že politici životu bežného človeka vôbec nerozumejú. No odteraz je tomu koniec. Žiadne prednostné vyšetrenia, žiadne zvýhodnenia.

Pri najbližšej návšteve svojho ortopéda preto nebudte prekvapení, ak dve hodiny pred začiatkom ordinálnych hodín stretnete v čakárni samotného premiéra. Aj on je len

človek, ktorý si navyše pred rokom zranil achilovku. Jeho pracovný program je však v priebehu dňa značne nabitý, najnovšie si tak bude musieť k lekárovi prívstať aj on. Hádám bude mať šťastie na prázdnejšiu čakáreň, predsa len, nechať čakať anglickú

kráľovnú či nemeckú kancelárku by mohlo spôsobiť diplomatické nedorozumenie.

Ak sa na vás usmeje šťastie, neváhajte využiť tieto vzácne chvíle s ministrami či poslancami - všetci sme ľudia a lekára z času na čas vyhľadá každý z nás. Na niekoľko hodinový rozhovor s voličom si pritom politici nenachádzajú priestor ani počas volebnej kampane. Pred zákonom, a najnovšie aj pred lekárom, sme si všetci rovní.

Preto nezabudnite, že prednostné ošetrovanie sa odteraz považuje za korupciu, ktorá je najmä pre verejných činiteľov závažným trestným činom. A tak v prípade, že sa váš poslanec, minister, či premiér v čakárni dlho neohreje, neváhajte upovedomiť políciu, alebo aspoň protikorupčnú linku ministra zdravotníctva. Vaším podnetom sa budú príslušné orgány rady zaoberať, podľa ministra totiž linka prijala v priebehu štyroch rokov len 12 podnetov: obrovský priestor na kontrolu rovnosti našich volených zástupcov, ktorí nám túto parádu zaviedli.

iness.sk, 1.4.2015

O II. pilieri trochu inak

Radovan Ďurana

Druhý pilier nie je geniálne riešenie. Neprajú mu samozrejme ľavičiar a poctivým liberálom vadí, že zabral pole súkromnej iniciatívy. Namiesto toho, aby človek mal možnosť podpísať aspoň čiastočný reverz z dôchodkového systému, môže si dnes prispievať síce na svoj účet, ale povinne. A toľko, koľko práve vyhovuje ministrovi financií. S tým, že svoje úspory väčšina sporiteľov nikdy neuvidí, lebo starostlivý štát sa postaral o to, aby ich vybrali len v malých dávkach a pekne postupne. Len poisťovňa sa už nevolá Sociálna, ale životná.

Druhý pilier nie je rajom milovníkov slobodného trhu. Je to politický pokus o vytvorenie trhu. Zákon druhému pilieru presne vymedzil hranice, čo sa môže a nemôže a to v období sporenia, aj vo fáze výberu úspor. Sporitelia majú minimum alternatív na výber, nemôžu neplatiť, keď to považujú za nevýhodné. Správcovia úspor majú dopredu jasné, čo budú robiť, a koľko na tom v lepšom prípade zarobia. Namiesto príchodu konkurencie s novými produktami sa obávajú zmeny zákonov. Voľný trh a súťaž ale nie je presne ohraničené ihrisko. Je to miesto, kde sa stretáva úspech so stratou, čo je zdrojom neustálej invencie.

Tento umelo vytvorený trh mal veľa nedostatkov už v zárodku. Predovšetkým v ňom neplatí typické, náš zákazník, náš pán. Kľúčový objav sociálneho štátu, prenesenie platieb daní a odvodov na zamestnávateľa, spoľahlivo odpojil väčšinu pracujúcich od ceny, ktorú platia za sociálne a zdravotné zabezpečenie. Je smutnou pravdou, že veľká časť sporiteľov netuší, koľko si na účet odvádza, a je množstvo takých, ktorí ani nevedia, že tam sú. Politické hašterenie o II. pilier, či pravidelné otváranie, pocit dôvery u sporiteľov pochopiteľne nevyvoláva. Nemôže byť preto prekvapujúce, že sporiteľov v diskusiách o druhom pilieri nevidieť. Sú to ich peniaze, ide o ich dôchodok, ale rozhoduje sa bez nich. Niektorí by mohli namietajú, že mandát demokratickej vlády je dostatočný na to, aby vláda a ministerstvo zastupovali sporiteľov. Ale je to skutočne tak, že väčšina voličov SMERu sú sporitelia?

Tak keď nie sporitelia, tak aspoň správcovia by mohli zabojskovať. Chyba lávky. Poplatky v II. pilieri sú dnes tak nízke, že II. pilier je pravdepodobne najlacnejším inštitucionálnym sporením. Na jednej strane tak „garantujú“, že žiadny nový hráč nepríde pretahovať k sebe sporiteľov. Masívna reklamná kampaň na malom slovenskom trhu sa zopakuje veľmi ťažko. Na druhej strane majú existujúci správcovia už veľa zainvestovaného. Radi by v tejto hre na trh nakoniec skončili v čiernych

číslach. Pokles odvodov na 4 % nahlas nekritizovali, dúfajúc, že raz príde vláda s iným názorom. Dezinformačnej kampani vlády k otvoreniu sa neodvážia konkurovať nielen kvôli nákladom (milión obálok pre nich znamená náklad milión eur, čo si v 7 mld. rozpočte Sociálnej poisťovni nikto nevšimne), ale aj kvôli udržiavaniu prímeria s vládou.

A preto keď nastane diskusia o výplatách z II. piliera, za stolom sa stretnú odborníci. O tom, či sporitelia majú mať prístup k úsporám, diskutujú okrem Ministerstva práce verejnosti neznámi predstavitelia NBS, Ministerstva financií, či SAV. A životné poisťovne. Aj tie majú diskutovať o tom, či si ich produkty kúpia sporitelia za celé úspory, alebo len

polovicu. O sporiteľoch bez sporiteľov.

V čase, keď odborníci vo Veľkej Británii rozhodli o zavedení slobodného prístupu k úsporám, odborníci na Slovensku rozhodli o jeho eliminovaní. Problém je v tom, že rozhodnutie o prístupe k úsporám je ideologickou otázkou a nie odbornou. Odborná otázka je nastavenie podmienok výplaty, aby to životné poisťovne vedeli vyplácať, či nastavenie elektronického trhoviska ponúk, ale nie to, či sú Slováci s priemernou mzdou na dôchodku zodpovední alebo nie. Dnešní sporitelia budú mať viac než 90 % dôchodku z prvého piliera. Tí, ktorí by čelili riziku pádu do sociálnej siete, by v nej kvôli nízkemu dôchodku z I. piliera boli aj tak. Vláda dnes s fanfarami ohlasuje zavedenie minimálneho dôchodku na najnižšej úrovni 270 Eur. K úsporám sa dá dostať len pri dôchodku v súčte 550 eur, ale len za podmienky, ktorú momentálne splňuje málokto, že ten súčet je vyšší, ako dôchodok nespořiteľa.

Tá podmienka sa v podstate nedá splniť, lebo v zákone určujúcom výpočet dôchodku sporiteľa je chyba. Inštitút finančnej politiky ministerstva financií napísal v analýze v roku 2012: „V kontraste s nárokom na dôchodok vo výške 50 % ide o zjavný nesúlad a znevýhodnenie dôchodkových sporiteľov, ktorí sa týmto spôsobom podieľajú na financovaní deficitného priebežne financovaného dôchodkového systému. „ Sporiteľom sa

dôchodok z prvého piliera prirodzene kráti, keďže si časť odvodov odvádza k sebe na účet. Kráti sa tak, akoby na dôchodky stačilo 18 % odvodov. Lenže na dôchodky ide 25 % odvodov. Sporitelia preto dostávajú nepriemerane nižší dôchodok, u človeka s priemernou mzdou to je takmer 13% mesačne. Tie peniaze ostávajú štátu, sporitelia tak selektívne prispievajú na znižovanie deficitu priebežného piliera, bez ohľadu na ich príjem. A tento problém zaujímavo ilustruje „nezávislosť“ odborníkov vo verejnej správe. Za Račicovej vlády hovorilo IFP o znevýhodňovaní sporiteľov. Dnešné vedenie IFP sa k tomuto problému nevyjadruje, ale potichu súhlasí s tým, že škrtanie nárokov sporiteľov zlepšuje udržateľnosť verejných financií. Tí analytici,

ktorí sú pod štúdiou podpísaní, dnes pôsobia v Rozpočtovej rade. Problém neprimeraného krátenia leží na Ústavnom súde, a ak ten rozhodne o nutnej náprave, štát to bude stáť neskôr desiatky miliónov eur ročne. Nie je toto riziko, na ktoré by mala rada a odborníci Ministerstva financií upozorňovať?

Neprimerané krátenie okrem nižších dôchodkov sporiteľov spôsobuje to, že aj pri dnešnej legislatíve sa k svojim úsporám dostane menej ľudí.

Ale otvorením II. piliera, nadobudne tento problém ešte na význame. Z mnohých online diskusií viem, že premiérovi sa verejnú mienku podarilo otočiť kam chcel a otázku zotrvania v II. pilieri hodnotí verejnosť väčšinou na základe porovnania dôchodkov z týchto pilierov. Kvôli neprimeranému kráteniu bude ale mnohým sporiteľom, ktorí nemajú extrémne vysoké úspory, vychádzať II. pilier nevýhodný. Ak sa vrátia do poisťovne, budú svoje rozhodnutie neskôr ľutovať, ak Ústavný súd rozhodne o náprave krátenia? Aj z tohto dôvodu sme spolu so 4 ďalšími organizáciami vyzvali prezidenta, aby novelu s otvorením II. piliera nepodpísal.

Samotné štvrté otvorenie nás pritom vracia k úvodu článku, k problému vytvárania trhu vládou. Anuitná novela de facto stanovila, že viac ako 90 % úspor sporiteľov sa nebude dať vybrať inak, ako cez životné poisťovne, alebo dedením. V januári tak bol vytvorený trh so životným poistením, a čo sa nestalo, trhové subjekty nenaplnili očakávania tvorcov trhu. Najviac prekvapený bol práve IFP, ktorý s dobrým úmyslom ešte v decembri zverejnil odhady, koľko by tie dôchodky mali byť. Aby sa na II. pilier nekydalo, kvôli nevyhnutne nízkym, 30 eurovým dôchodkom. Keď sa zjavili prvé ponuky, nastala panika, a niektoré denníky písali o zákernom karteli zlých životných poisťovní. Za pár dní sa ukázalo, že rozdiely medzi ponukami sú tak

veľké, že kartel je nezmysel. Aj tá najvyššia ponuka však bola nižšia, ako očakávanie odborníkov. Tí totižto vlastné peniaze neriskujú, a chyba v odhade dožitia ich nič nestojí. Poistovne sú prirodzene opatrnejšie, navyše im centrálna banka úrokovou politikou podstatne skomplikovali život, bezpečné zhodnocovanie je dnes podstatne nižšie, a tento problém tlačí anuity dolu po celom svete. Nakoniec aj odborníci upravili svoje očakávania, a ukázalo sa, že najvyššia ponuka poistovne je len o 2-4 eurá nižšia (porovnaj s 13 eurami neprimeraného krátenia), ako ich predstava. Na nízke ponuky sa dalo reagovať uvoľnením prístupu k úsporám. Keď nie voľným výberom, tak aspoň umožnením postupného výberu úspor. Nie na Slovensku. Humbuk s poistkami bol vynikajúci náboj pre premiéra, ktorý chce znovu zachrániť pracujúcich pred II. pilierom.

Fakt je ten, že otvorenie II. piliera je zaujímavé najviac pre tých, ktorí už dôchodkový vek

dosiahli. Alebo majú tesne pred dôchodkom. Ústavný súd rozhodne bohvie kedy (snáď nie už pred voľbami!), životné poistovne ponuky nezvyšia, k úsporám sa inak nedostanú. Pre mnohých sa návrat oplatí už len kvôli tomu, že neutrpia neprimeraným krátením. Tí ostatní budú mať zvažovanie podstatne ťažšie. Ich prepočty budú nepresné, plánovať zhodnotenie a odhadovať rast priemernej mzdy na 10 rokov či počet zamestnaných, je veštením. V ich rozhodovaní nebude môcť chýbať faktor dedenia, potenciál zhodnotenia úspor (viď indexové fondy), a nádej, že ďalšia vláda im prizná prístup k úsporám a tá za ňou zase sekne II. pilier na polovicu.

Z krátkodobého hľadiska sa zmenšenie II. piliera vláde vyplatí, ušetrí jej zdroje na dotovanie stratového prvého piliera. Ale z dlhodobého hľadiska II. pilier ušetrí vláde peniaze, aj pri napravení neprimeraného krátenia. A to je možno dôvod, prečo vláda nepristupuje k II. pilieru radikálnejšie.

II. pilier nepovažujem za ideálne riešenie, ale som rád, že existuje. Jeho význam je hlavne symbolický, a práve tieto symboly sú trŕom v oku jeho nepravínikov. Za prvé, II. pilier znamená, že o výške dôchodku nemusí rozhodovať len politik, alebo zákon. Za druhé ukazuje ekonomickú neistotu. Sporiteľ môže skončiť s vyšším dôchodkom, ako poistenec štátu. Za tretie dáva možnosť výberu úspor a slobodného rozhodovania. Anuitná novela ju síce významne osekala, ale to neznamená, že časom sa to nedá zmeniť. Za štvrté udrží diskusiu o tom, koho sú to peniaze. Čím dlhšie bude II. pilier existovať a čím viac sporiteľov si na svoje úspory siahne, tým bude slabnúť strana tvrdiaca, že ide o verejné peniaze. Keď sa sporitelia naučia s druhým pilierom žiť (väčšina ešte stále hibernuje), a dostanú možnosť nakladať s úsporami, bude ťažké ich presvedčiť, že nimi zarobené peniaze majú v rukách len z vôle štátu.

.týždeň, 14.3.2015

Výdavky štátu

Odmeny pre športovcov

Ministerstvo školstva rozhodlo, že ocení športovcov za výsledky dosiahnuté v roku 2014. Do oceňovania boli zaradení športovci a družstvá, ktoré získali na rôznych prestížnych podujatiach 1. až 3. miesto.

250-tisíc eur tak ministerstvo rozdelilo medzi 206 jednotlivcov a družstiev. Medzi ocenenými sú aj úspešní a dobre zarábajúci športovci ako Marián Gáborík či Dominika Cibulková. Za účasť vo finále Australian Open, ktorý jej vyniesol 2. miesto a vyše

jeden milión dolárov pred zdanením, sa jej ministerstvo rozhodlo prilepiť o „symbolických“ 3 000 eur.

Pochopiteľne, väčšina športovcov na zozname môže o tak vysokých výhrach len snívať. Svoje živobytie (či koníček) si však zvoľili sami, tak ako každý iný pracujúci. Je tiež otázne, akú pridanú hodnotu športovci okrem zábavy spoločnosti vlastne prinášajú (USA majú vysokú mieru obezity napriek tomu, že majú suverénne najviac medailí z olympiád), a či by nebolo prospešnejšie

dodatočné zdroje poskytnúť napríklad špičkovým vedcom, učiteľom, či lekárom, ktorí odchádzajú za lepšími podmienkami do zahraničia.

Alternatívou je tiež použitie týchto financií priamo na výstavbu športovísk a financovanie športových krúžkov pre mladých, z čoho by mala prospech široká verejnosť. Je tiež na zváženie, či by vláda nemala eliminovať financovanie neprioritných výdavkov úplne, keďže výdavky verejnej správy prevyšujú o 7% jej celkové príjmy.

Cena štátu

Drahé bezplatné vzdelávanie

Celkové verejné výdavky na vzdelávanie dosiahnu podľa rozpočtu verejných financií na rok 2015 vyše 2,6 mld. eur. V tomto roku tak každý občan Slovenska v priemere zaplatí prostredníctvom daňovo-odvodového systému na financovanie oficiálne bezplatného verejného školstva približne 459 eur.

Najnákladnejšou položkou verejného vzdelávacieho systému je základné vzdelávanie. Tvorí vyše 55 % výdavkov vzdelávacieho sys-

tému. Výdavky na stredné školy majú 19 % podiel, zvyšok patrí vysokoškolskému vzdelávaniu. Vo vzdelávacom systéme sa v roku 2015 nachádza vyše 833-tisíc osôb, z toho 150-tisíc tvoria denní a externí študenti vysokých škôl.

Výdavky na vzdelávací systém patria spolu so zdravotníctvom a dôchodkovým zabezpečením k najnákladnejším položkám verejných financií.

www.cenastatu.sk

Pôdu si nedáme, po druhé

Martin Vlachynský

Minulý rok vláda pripravila a schválila nový zákon o nadobúdaní poľnohospodárskej pôdy. Vytvorila tak kvázi-feudálny systém, v ktorom je občanom výrazne znemožnené nakladať so svojou pôdou podľa vlastného uváženia. Akékoľvek prevody pôdy musia dostať bumážku od miestneho úradníka. Čo keby ste chceli predať rodnú hruď Hunom

na krivonohých poníkoch?

Tak ako sa čakalo, zákon obmedzil primárne dôchodcov, čo chceli vymeniť svoje poličko z bývalého JRD za novú Dáciu, ktorou by jazdili k doktorovi a za vnúčatami. Zopár zúfalých telefonátov a emailov, ako previesť hektár pôdy, sme dokonca dostali aj my. Profesionáli ale našli právne kľúčky skôr, ako poslan-

ci dali prst z hlasovacieho tlačidla. Poslanci totiž zabudli (?) na zámennú zmluvu, s ktorou sa nový zákon dal obísť.

Ako to už ale na Slovensku býva, Ministerstvo pôdohospodárstva neprehodnotilo zmysel a účinnosť svojho zákona, neinformovala verejnosť o štatistike regulovaných prevodov pozemkov. V parlamente sa objavil návrh

skupiny poslancov, ktorý žiadne dodatočné informácie neobsahuje, akurát dôslednejšie obmedzuje vlastnícke práva. Vylúči i zámenú zmluvu a donúti predávajúceho a kupujúceho dokladovať príbuzenský vzťah miesto doterajšieho čestného vyhlásenia (čo bol ďalší spôsob obchádzania).

Miesto opakovaného argumentovania (ako napr. tu, či tu) si dovoľm zaciťovať z dokumentu „Správa o pokroku v presadzovaní a využívaní energie z obnoviteľných zdrojov energie 2013.“

Píše sa v ňom: „V súčasnosti sa na poľnohospodársku produkciu nevyužíva cca 450 000 ha poľnohospodárskych pozemkov (18,5 % z poľnohospodárskej pôdy). Podľa vykonanej inventarizácie je v súčasnosti 275 000 ha týchto pozemkov (tzv. biele plochy) porastených lesnými drevinami najmä v dôsledku ich prírodnej sukcesie.“

Problémom slovenského poľnohospodárstva nie je nedostatok pôdy, či zaberanie pôdy developermi, ako nás strašia predkladatelia novely. Problémom je nízka konkurencieschopnosť značnej časti poľnohospodárov, ktorá vyviera nielen z 40-ročného odtrhnutia od reality trhu, ale napríklad aj od (vďaka odvodom) drahej nízko kvalifikovanej a sezónnej (dohodárskej) pracovnej sily na Slovensku, a samozrejme deštruktívna Spoločná poľnohospodárska politika Európskej únie.

rencieschopnosť značnej časti poľnohospodárov, ktorá vyviera nielen z 40-ročného odtrhnutia od reality trhu, ale napríklad aj od (vďaka odvodom) drahej nízko kvalifikovanej a sezónnej (dohodárskej) pracovnej sily na Slovensku, a samozrejme deštruktívna Spoločná poľnohospodárska politika Európskej únie.

Ale zákazy sú vždy jednoduchšie.

iness.sk, 30.3.2015

Cenová vojna so štátom

Martin Vlachynský

Štátny železničný dopravca ZSSK oznámil kapituláciu vo vojne s RegioJetom a ruší niektoré IC spoje na trase Bratislava-Žilina-Košice.

Šéf ZSSK v tom má jasno – RegioJet nasadil dumpingové ceny. „Neprimerane nízke ceny majú jediný cieľ, a to prevziať zákazníkov konkurencie. ZSSK sa nemôže správať iracionálne, nemôže sa pustiť do cenovej vojny.“

Krása vyjadrenia šéfa ZSSK spočíva v dokonalom obrátení situácie na železnici. Skoro ako keby zabudol, že pred pár mesiacmi štát spustil cestovanie zadarmo. Čo už môže byť viac „dumpingovou“ cenou ako 0 eur? IC vlak nie je Shinkansen, jeho konkurenciou sú aj rýchliky. RegioJet nesúperi s IC vlakmi, ale primárne so štátnymi vlakmi ako takými. Paradoxne, bezplatné vlaky ZSSK boli súperom aj pre IC vlaky ZSSK.

Je demonštráciou vitality súkromného sektora, že aj za situácie, keď musí zo svojich daní dotovať štátnu konkurenciu, dokáže jej

byť viac ako zdatným konkurentom. ZSSK ale asi dlho smútiť nebude, IC vlaky boli totiž od svojho odčlenenia od dotovanej dopravy každoročne stratové. A táto strata nepadá na plecia nikoho iného ako slovenských daňových poplatníkov. Vedenie ZSSK by si vlastne zaslúžilo za zníženie straty pochvalu, aj keď oni sami sú z toho nešťastní. Otázne však je, čo sa vlastne stane s odstavenými IC vlakmi a či sa zrušenie spojov premietne do nižších strát.

Podobná situácia nastala v autobusovej doprave pred pár mesiacmi. Regionálni politici sa pokúsili znemožniť žltým autobusom prevádzkovať diaľkovú prepravu, s nevysloveným, ale tušeným odkazom na dumpingové ceny.

Pojem dumpingová cena je pritom ekonomický nezmysel. Neexistuje niečo ako „férová cena“, cena je vždy len stretom dopytu a ponuky v danom mieste a čase, nenesie v sebe žiadne morálne či etické prívlastky.

Neexistuje ani niečo ako „nákladová cena“, pretože rozdelenie nákladov na fixné a variabilné (stroj môžete outsourcovať a z fixného nákladu máte hneď variabilný) a ich následné prerozdelenie medzi produkty a zákazníkov je len subjektívnym účtovným rozhodnutím. Baviť sa môžeme len o tom, či RegioJet prevádzkuje vlaky so stratou, tzn. časť vlastného súkromného kapitálu odovzdáva slovenským zákazníkom.

Varovanie pred cenovými vojnami s následným ovládnutím trhu a zvýšením cien je častou chybou ekonómov, ktorí ignorujú dynamickú povahu trhu. Ak nie je verejným sektorom udelená výsada (ako napr. na dotovanú prepravu na stanovených trasách), každý podnikateľ sa musí triasť o svoj trhový podiel, bez ohľadu na to, či vytlačil svojich súperov, alebo nie. Inovatívni konkurenti pričádzajú rýchlo, nečakane a vystačia si často so zlomkom kapitálu. Kto zaspí, prehrá.

Denník N, 25.3.2015

Choroba Eurozóny nie je o Grécku

Martin Vlachynský

Ťažko by ste od posledného decembra hľadali v Európe dominantnejšiu tému, ako dlhová a rozpočtovú situáciu v Grécku.

Časť verejnosti vníma manévre novej vlády ako ďalší pokus „lenivých“ Grékov predĺžiť si siestu na úkor pracovných Nemcov, Holan-

ďanov, či pracovných a ešte aj chudobných Slovákov. Druhá časť zase s vládou stranou SYRIZA sympatizuje. Vnímajú ich ako realistov, ktorí odmietajú nanútené dlhy a diktát Trojky a chcú zvrátiť „neoliberálne“ reformy, ožobracujúce ľudí.

Vo všeobecnom virvare okolo (ne)vztýčeného prostredníka ministra Varoufakisa, či donekonečna meneného balíčka reforiem úplne zaniká ekonomická pointa problémov – je ním fungovanie Eurozóny.

V Európe boli krajiny s pevnejšou fiškálnou disciplínou a naopak krajiny s takpovediac voľnejším prístupom ku zdraviu verejných financií. Neboli vždy na jednej strane Nemcko a na druhej strane Grécko, no v 80. a prvej polovici 90. rokov sa vec mala tak, že kým si nemecké či holandské vlády štandardne požičiavali na trhu za 3-5% úrok, grécka, španielska, talianska alebo portugalská vláda neraz museli ponúknuť dvojciferný úrok, aby investori nakúpili ich dlhopisy.

Politici členských krajín tak mohli vyskokať len potiaľ, pokiaľ trh dovolil. Keď začal úrok letieť vysoko do dvojciferných hodnôt, muselo sa škrtiť a reformovať, aby investori presvedčili, že im ich peniaze dokážu v

d'akujeme sme.sk

Radi by sme vám dali do pozornosti jednoduchú možnosť ako môžete **podporiť aktivity INESS**, medzi ktoré patrí napríklad aj projekt **Plytvanie štátu** či vydávanie mesačníka **Market Finesse**.

Môžete tak urobiť zo svojho domova či kancelárie jednoducho cez darovací portál dakujeme.sme.sk. Postup je veľmi jednoduchý a časovo nenáročný.

Priamy link je uvedený nižšie. Za vašu podporu, bez ktorej by naše aktivity nebolo možné realizovať, vám vopred ďakujeme!

<http://dakujeme.sme.sk/organizacia/33/iness-institut-ekonomickych-a-spolocenskych-analyz>

budúcnosti vrátiť.

Na konci 90. rokov sa však udial nefalšovaný zázrak. Úrokový spread (tj. rozdiel medzi úrokmi) medzi Nemeckom a krajinami PIGS (vtedy ešte bez Írska) prudko poklesol. Talianski či grécki politici si zrazu na svoje sľuby mohli požičovať za prakticky taký istý úrok, ako nemeckí. Pritom to boli stále tie isté krajiny, tá istá ekonomika a tie isté politické kultúry. Nič sa nezmenilo – až na jednu vec. Vznikala eurozóna.

Hoci členské štáty, najmä však Nemecko, dostali od ideových a politických otcov Eurozóny prisľúbené, že Euro nebude (ba priam nesmie!) byť využívané na krízové financovanie členských štátov, trhy si mysleli opak. Euro vzniklo ako politický projekt a investori neverili, že európski politici dovoľia, aby niektorý člen zo systému vypadol. Na pred tým rizikové štáty PIGS zrazu začali pozerať ako na prakticky bezrizikové Nemecko. Lokálnym politikom sa pred očami otvorilo

bájne Eldorádo. Nič nemuseli reformovať, škrtiť, znižovať a napriek tomu si zrazu požičovali za 3-5%. Zároveň sa do týchto krajín začali valiť desiatky miliárd kapitálu, ktorý sa snažil využiť rastový potenciál.

Patrične to využili. Niekde priamo cez rozpočet. Napríklad Grécko dosiahlo v roku 2005 hospodársky rast 4% a pritom vyrobilo neuveriteľný deficit okolo 7% HDP. V Španielsku a Írsku príliv lacných eur zase spôsobil obrovskú realitnú bublinu, väčšiu než zažili

USA.

V ekonómii sa takejto situácii hovorí tragédia spoločnej pastviny. Keď je niečo spoločné, bez konkrétneho vlastníka – napríklad pastvina, každý pastier sa z nej snaží vyťažiť čo najviac, pred tým, ako to spraví niekto iný, bez ohľadu na dopad takéhoto správania. V eurozóne je tou pastvinou Euro. Racionálnou stratégiou pre politikov je z eura vytieskať čo najviac a hodiť náklady na iných. Neexistuje totiž skutočný mechanizmus, ktorý by tomu zabránil. Tých formálnych sa poschvaloval už celý rad, ale žiaden nikdy reálne nefungoval.

Bez mechanizmu, ktorý donúti k zodpovednosti nielen maličkých Grékov, ale aj gigantov ako Francúzsko či Taliansko, je eurozóna odsúdená na problémy. Je však veľkou otázkou, či taký mechanizmus nie je niečo tak imaginárne, ako kameň mudrcov.

inss.sk, 31.3.2015

Plytvanie

Tisícky za zbytočné časopisy

Kancelária Súdnej rady minula viac ako 10-tisíc eur na predplatné časopisu Dimenzie, ktorý nijako nesúvisí s justíciou. Súčasťou kontraktu bola aj možnosť publikovať v časopise príspevky sudcov, čo bývalé vedenie Súdnej rady využívalo na svoju reklamu. Zo zverejnených faktúr vyplýva, že Súdna rada v rokoch 2012 až 2014 objednávala mesačne vyše 100 kusov časopisu.

Nákup časopisov nesúvisiacich s pracovnou náplňou sa objavil aj v iných verejných inštitúciách. Ministerstvo financií odoberalo mesačníky National Geographic, Geo, a Lidé a země. Zaujímavosťou je odoberané čítanie v Žilinskej župe, ktorá kúpila 141 predplatných časopisov Extra Plus s národnou tematikou za 3 384 eur. Žilinský samosprávny kraj má približne 200 zamestnancov, pričom žiadny iný VÚC tento časopis neodoberá.

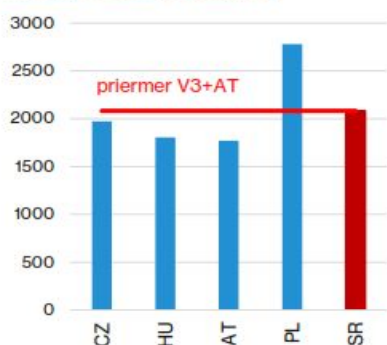
O spotrebe palív na Slovensku

Radovan Ďurana

Trhové prostredie predaja palív na Slovensku zhodnotilo IFP takto: „Jedným z dôvodov vyšších cien palív bez dane by mohla byť menej rozvinutá sieť čerpacích staníc, ktorých je na Slovensku v porovnaní s ČR približne trikrát menej. Ak sa však zohľadní aj nižší stupeň motorizácie na Slovensku, tento rozdiel sa stráca (Graf 3).“

Svoj záver, že trhové rozdiely v čerpacích staniciach nie sú podstatné, podkladá nasledujúcim grafom:

Graf 3: Počet osobných áut na jednu čerpaciu stanicu je priemerný

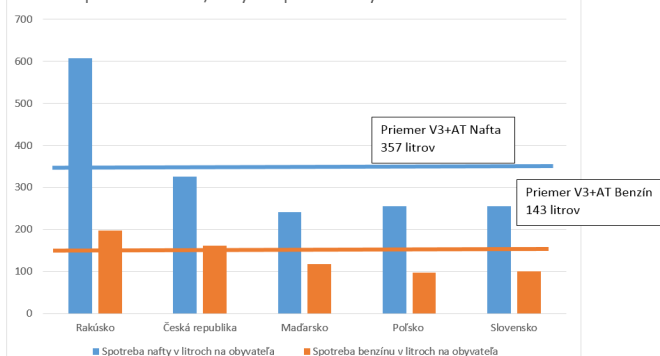
Nás ale nezaujímá, koľko je v tej onej krajine áut, ale koľko sa v tej krajine prejazdí palív. Pretože nie vlastníctvo áut, ale koľko tie autá najazdia a rozsah tranzitu má vplyv na jednotkovú cenu distribúcie palív. Dosť iný obrázok dostaneme, ak porovnáme spotrebu palív v doprave prepočítanú na obyvateľa (za rok 2011 World Bank, graf vpravo dole).

Práve reálny objem predaných palív na obyvateľa má významný vplyv na fixné náklady prevádzky čerpacích staníc – cenu distribúcie za liter paliva. Tá s rastúcim predajom pochopiteľne klesá. Vplyv na cenu má aj geografia regiónu. Za iné náklady sa distribuuje palivo po Maďarsku, a s inými nákladmi vozíte palivo do riedko osídleného okolia Telgártu.

Tento graf, samozrejme, nie je vysvetlením všetkých cenových rozdielov. Je však pod-

statné z toho pohľadu, že vyvodzovať závery hospodárskej politiky z cenových prehľadov treba robiť po dôkladnej analýze, nestačí len prehnať odchýlky cien empirickým modelom. Záverom ešte jedna poznámka. Analytický materiál IFP by mohol byť kvalitnejší, keby obsahoval aj komentár k trhovým podmienkam v tomto odvetví. Existujú bariéry vstupu do odvetvia? Ak nie, ako je možné, že sa investori do distribúcie nehlásia o Slovensko, keď trh umožňuje nadpriemerné marže?

Spotreba benzínu/nafty v doprave na obyvateľa v roku 2011

Voľný trh dokáže prírodu často chrániť lepšie ako štát

Juraj Karpiš a Erik Baláz

Ochrana európskej divočiny Erik Baláz a liberálny ekonóm Juraj Karpiš strávili štyri dni prechodom Tichou, Kôprovou a ďalšími tatranskými dolinami. Mapovanie vlka, filmovanie medveďa, skúmanie života rysa, ochrana pralesov. Ekonomické analýzy, hospodárska politika, verejné financie, voľný trh. Ide o dva nezlučiteľné svety? Aj na túto tému diskutovali v teréne či večer pri ohni s vysokoškolskými rôznymi odborov v rámci projektu Sokratov inštitút (Erik ako jeden z jeho lektorov, Juraj ako člen Rady Sokratovho inštitútu).

Prešli sme časti zachovalých tatranských pralesov, stáli sme pod tisícročnou límbou. Potrebujeme v dnešnej dobe prirodzené lesy?

Juraj Karpiš: Je ich tak málo, že ich zachovanie považujem za cieľ hodný podpory. Je fascinujúce vidieť, ako to v lese fungovalo predtým, než do neho začal významne zasahovať človek. A Erik vie o tom veľmi pútavo rozprávať. Prechádzať sa lesom s výše tisícročnými stromami dá do perspektívy dĺžku a dôležitosť vlastného života v porovnaní so svetom okolo. Aj preto som Erikovi vďačný, že nás tam zobral.

Erik Baláz: Je veľa dôvodov, pre ktoré pralesy potrebujeme a každý si z nich môže vybrať ten svoj. Prales môže byť inšpiráciou pre umelca, celoživotným objektom skúmania vedca, môže byť modelom voči ktorému budeme porovnávať naše manažované lesy, zdrojom čistej vody, zásobárňou uhlíka, noemovou archou, v ktorej prežíva ohromná rozmanitosť života, miesto oddychu, či miesto kde môžeme prežiť naše spojenie s dávnou minulosťou.

Dá sa cena lesa vyčíslíť (vyjadriť cez ohodnotenie tzv. ekosystémových služieb)? Prečo by sme to vôbec mali robiť?

JK: Treba si uvedomiť rozdiel medzi cenou a hodnotou. Cena vzniká na trhu stretom dopytu a ponuky a je vyjadrením relatívnej vzácnosti statku alebo zdroja oproti iným statkom v ekonomike v danom momente, kedy sa transakcia uskutočnila. Naopak hodnota statku sa objektívne vyjadriť nikdy nedá. Je zo svojej podstaty subjektívna, čiže závisí od osobných preferencií, plánov a z toho vyplývajúceho úžitku toho, kto statok alebo prírodný zdroj vlastní.

Napríklad štyri metre štvorcové pasienku, na ktorých je za chalupou pochovaný prastarý otec, nebudem hodnotiť podľa trhovej ceny okolitých pozemkov. Snahy o ocenenie lesa alebo iného majetku štátu na základe hodnoty trhových a odhadom hodnoty netrhomových služieb, ktoré tieto generujú vychádza zo snahy plánovačov porovnať efektivitu rôznych alternatívnych použití verejných

zdrojov. Pri týchto pokusoch však nutne dochádza k arbitrárnemu výberu cieľov, ktoré sa majú verejným majetkom sledovať a tým aj váh, ktoré sa prisudzujú jednotlivým službám. Nepovažujem ich za relevantnú informáciu.

EB: Vyčíslíť sa určite dá. Takých pokusov už bolo urobených mnoho. Ide len o to, do akej miery sú tieto štúdie presné a relevantné pre prax. Môžeme napríklad ohodnotiť vodozadržnú schopnosť malého kúska lesa na milióny EUR, ale prakticky je to zbytočné, keďže sa tá voda z rôznych dôvodov nepredáva. Takže aj keď teoreticky vieme, že les má omnoho vyššiu hodnotu, predá sa len drevo. Potom ale príde povodeň, zatopí pár domov, zoberie cestu a niekedy sú aj mŕtvi. Škoda sa dá vyčíslíť (až na tých mŕtvych) a môžeme späťne vyhodnotiť veľkú „protipovodňovú“ hodnotu lesa. Nik ale nechcel zaplatiť vopred, aby sa neťažilo, a nik ani nevyháňa škodu od ľudí, ktorí mali z ťažby zisk alebo od tých ktorí boli zodpovední za povolenie ťažby. Ak by prebehlo pár úspešných súdnych sporov a zodpovední za ťažbu by museli preplácať škody za povodne, znečistenú vodu, zanesené vodné nádrže, menej vlahy pre poľnohospodárov, znížené výnosy lesa na zničenej pôde v budúcnosti, znížený výnos z turizmu,...asi by sa ťažilo opatrnejšie.

Les sa vraj počíta, až keď sa zotne?

JK: To je podivný ekonomický koncept. To, že má niečo výnos až v budúcnosti, neznamená, že to nemá hodnotu už dnes. Navyše hodnotu lesa neurčujú len stromy, ktoré možno predať. Les poskytuje ľuďom aj množstvo iných služieb ako je rekreačná, vodohospodárska, pomáha zachovať biodiverzitu a iné. To, že úžitok z nich priamo nezvýši dnes podivne populárny HDP ešte neznamená, že neexistujú. HDP nezvyšujú ani návštevy Wikipédie, no asi nik nebude tvrdiť, že táto stránka nie je užitočná.

EB: Bohužiaľ, je to dnes tak. Do veľkej miery je to spôsobené tým, že takmer monopolné postavenie v rozhodovaní o správe lesov na Slovensku majú lesníci. Tí samozrejme majú určité vzdelanie, svoje záujmy a ekonomický model fungovania. Tak sa prístup k lesu redukuje na obchod s drevom. Pritom les sa dá využiť aj inak. A nemyslím to len nepeňažne. Príjmy z alternatívneho využitia lesa, napríklad z turizmu, môžu byť dokonca niekoľkonásobne vyššie ako príjmy z ťažby. Na Slovensku sa do toho ešte nik nepustil, možno aj preto, že preraziť cez legislatívne obmedzenia a lobistické skupiny profitujúce zo súčasného nastavenia je extrémne náročné.

Sú lesy lepšie manažované/využívané v súkromných rukách alebo v rukách štátu?

JK: Ide o otázku mimo mojho odborného záujmu, v tejto oblasti preto nemám prehľad. Ekonómia nás ale učí, že vzhľadom na maximalizáciu hodnoty zdroja zvyčajne lepšie funguje hmotne zodpovedný manažér, s dlhodobým horizontom. Túto charakteristiku skôr než politikmi dosadený minister, ktorý často neprežije ani jedno volebné obdobie, spíňa zástupca súkromných vlastníkov.

EB: Príklady zo zahraničia hovoria o tom, že ak na pozemku hospodári napríklad rodina baróna niekoľko storočí, správa sa k lesu zodpovednejšie, pretože chce svojim potomkom zanechať les s čo najvyššou hodnotou a teda aj zásobami dreva. U nás sa na štátnych pozemkoch každých pár rokov menia ministri, štátni úradníci aj manažéri a tak sa správajú presne v súlade s teóriou hier, kde krátkodobé vzťahy vedú skôr k podvádzaniu, ako k spolupráci a dlhodobým stratégiám. U súkromných vlastníkov je to rôzne, aj v urbáriách sa ľudia striedajú príliš často, mestské lesy menia vedenie v súlade s volebnými cyklami,... Výsledok je, že u nás rozdiel medzi súkromným a štátnym nepozorujem.

Regulácie voľného trhu aj regulovaná ochrana prírody sú často diskutované otázky. Čo prinášajú a aké sú ich riziká?

JK: Asi najväčším rizikom je prirodzená intervenčná predpojatost ľudí v kombinácii s preceňovaním vlastných schopností. Keď niečo nejde podľa našich predstáv, máme sklón „niečo spraviť“, a to aj v prípadoch, keď presne nevieme ako to, čo chceme opravovať, funguje. Takéto nastavenie môže byť užitočné pri riešení bežných životných situácií, ale určite nefunguje v komplexných systémoch. Stále si nevieme zvyknúť na to, že spoločnosť alebo trhy môžu lepšie fungovať vtedy, keď sa ich nik konkrétny nesnaží riadiť, keď tomu jednoducho dáme pokoj.

Komplexný, dynamický, nelineárny systém, akým je ekonomika, je príkladom, kde aj dobre mieneným páchaním dobra možno narobiť obrovské škody. Makroekonómovia sa nevedia dohodnúť na tom, čo spôsobilo krízu, no to im nebráni generovať množstvo seabavedomých návrhov, ako ekonomiku opraviť. „Podivnou úlohou ekonómie je demonštrovať ľuďom, ako málo toho naozaj vedie o niečom, čo sú presvedčení, že vedia zostrojiť.“ povzdychol si kedysi Hayek. To by z dnešných ekonómov podpísal málokto.

EB: Ukazuje sa, že neregulovaná príroda sama najlepšie chráni biologickú rozmanitosť aj rôzne ekosystémové služby. Je to spôsobené samotnými princípmi fungovania sveta. Milióny rokov príroda v procese evolúcie testuje vhodné stratégie prežitia. Tisíce generácií, viac neúspešných ako víťazov. Tes-

pokr. na s.10

Vláda schválila

152 – 154 Rokovanie vlády SR

Návrh stratégie ďalšieho členstva SR v Medzinárodnej investičnej banke a Medzinárodnej banke hospodárskej spolupráce (18.3.2015) – V rámci podpory rozvoja MIB je cieľom odsúhlasiť návrh na zriadenie Kancelárie MIB v Bratislave a umožniť tak zvýšiť objemy svojich úverových a investičných operácií v regióne strednej Európy. Čo sa týka ukončenia MBHS, v prípade úspešného zavŕšenia celého procesu bude mať ukončenie činnosti tejto banky pozitívny vplyv na rozpočet verejnej správy.

Návrh zákona, ktorým sa mení zákon o hospodárskej mobilizácii a o zmene zákona o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu (18.3.2015) – Cieľom je ušetriť finančných prostriedkov, nakoľko náklady na servis, údržbu, odborné prehliadky a odborné skúšky zariadení, ktoré sú súčasťou tohto majetku, bude znášať nový vlastník. V rozpočtovej kapitole Ministerstva hospodárstva sa v roku 2015 predpokladá zníženie výdavkov cca o 350 000 eur.

Návrh nariadenia vlády SR o podmienkach poskytovania podpory v rámci spoločnej organizácie trhu s vinom (18.3.2015) – Návrh nariadenia predstavuje právnu úpravu na vykonanie nových pravidiel poskytovania podpory v sektore vinohradníctva a vinárstva. Celkový vplyv na rozpočet verejnej správy bude negatívny, v rokoch 2015 až 2017 každoročne vo výške 5 082 000 eur.

Návrh nariadenia vlády SR, ktorým sa dopĺňa nariadenie vlády SR o zmene hraníc Vojenského obvodu Lešť a Vojenského obvodu Valaškovce (18.3.2015) – Predloženým nariadením sa navrhuje zmena hraníc Vojenského obvodu Lešť tak, že z katastrálneho územia Lažteky sa vyčlení územie vo výmere 76 274 m² a následne sa územie začlení do územia obce Pliešovce. Celkový vplyv na rozpočet verejnej správy bude pozitívny, v roku 2015 vo výške 153 295 eur, v roku 2016 mierne negatívny vo výške 1 130 eur.

Národný plán riadenia kontroly hraníc SR na roky 2015 až 2018 (18.3.2015) – Realizáciou súboru opatrení vyplývajúcich z návrhu sa dosiahne zvýšenie účinnosti zabezpečenia kontroly vonkajších hraníc SR a tým aj pokles prípadov nelegálneho prisťahovalectva cudzincov v rámci členských štátov EÚ. Celkový vplyv na rozpočet verejnej správy bude negatívny, v roku 2015 vo výške 8 819 341 eur, v roku 2016 vo výške 4 474 514 eur, v roku 2017 vo výške 3 066 100 eur a v roku 2018 vo výške 1 839 000 eur.

Ocenenie športovcov za výsledky dosiahnuté v roku 2014 (18.3.2015) – Finančné ocenenie športovcov za výsledky dosiahnuté v roku 2014 je navrhnuté v celkovej výške 250 597 eur.

Rozvojový plán podpory obrany štátu s výhľadom do roku 2024 (18.3.2015) – Rozvojový plán podpory obrany štátu zabezpečuje dlhodobé zámery a ciele v oblasti obrannej infraštruktúry, tovarov, služieb a činnosti s dôrazom na plnenie požiadaviek ozbrojených síl. Celkový vplyv na rozpočet verejnej správy bude negatívny, v roku 2015 vo výške 3 366 909 eur, v roku 2016 vo výške 3 315 409 eur, v roku 2017 vo výške 3 326 409 eur a v roku 2018 vo výške 4 768 653 eur.

Analýza sociálno-ekonomickej situácie Trenčianskeho samosprávneho kraja a návrhy na zlepšenie v sociálnej a hospodárskej oblasti (25.3.2015) – Vláda na svojom zasadnutí v Trenčíne vyčlenila 10 029 190 eur pre Trenčiansky samosprávny kraj. Táto pomoc poputuje na boj proti živelným pohromám, modernizáciu techniky dobrovoľných hasičov, na rekonštrukciu mosta v Považskej Bystrici, opravy stredných škôl či prípravu Vážskej cyklotrasy. Vyše 1,1 milióna eur poputuje na nákup prístrojového vybavenia a zateplenie dostane Fakultná nemocnica v Trenčíne.

Informácia o stavebných a bezpečnostných opatreniach na cestách I. triedy a ich finančnom zabezpečení z Operačného programu Doprava (25.3.2015) – Prostredníctvom Operačného programu Doprava bude v priebehu roka 2015 zabezpečená komplexná modernizácia 168 km ciest I. triedy. V novom Operačnom programe Integrovaná Infraštruktúra sú plánované projekty na cestách I. triedy v hodnote 218 mil. eur.

Analýza kvantifikácie stavov administratívnych kapacít a potreby ich úpravy, týkajúcich sa riadenia a implementácie operačných programov cieľa 2 – Európska územná spolupráca, Programu rozvoja vidieka a Operačného programu Rybné hospodárstvo v rozpočtovej kapitole MPRV SR v súvislosti s programovým obdobím 2014-2020 (1.4.2015) – Z analýzy vyplýva, že v záujme zabezpečenia hladkého ukončenia programov 2007-2013 a implementácie programov 2014-2020 je potrebné navýšiť administratívne kapacity relevantných útvarov MPRV SR, ako i PPA. Celkový vplyv na rozpočet verejnej správy bude negatívny, v roku 2015 vo výške 1 850 979 eur, v roku

2016 vo výške 2 499 697 eur a v roku 2017 vo výške 3 301 828 eur.

Návrh na zmenu uznesenia vlády SR č. 142/2009 z 18.2.2009 a č. 593/2012 z 31.10.2012 (1.4.2015) – Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR navrhuje zmenu uznesení, čím chce vyčleniť finančné prostriedky pre sektor živočíšnej výroby – chov ošpaných a pre oprávneného žiadateľa v zmysle poskytovania podpory v pôdohospodárstve a pri rozvoji vidieka. Celkový vplyv na rozpočet verejnej správy bude negatívny, v roku 2015 vo výške 1 642 874,95 eur.

Návrh na zmenu rozpočtu Štátneho fondu rozvoja bývania na rok 2015 (1.4.2015) – Predkladaný návrh na zmenu rozpočtu reflektuje potreby úpravy rozpočtu fondu z dôvodu navýšenia finančných prostriedkov v príjmovej oblasti o celkových 118 741 295 eur. Zároveň však dochádza aj k potrebe úpravy výdavkov na správu fondu z dôvodu potreby personálneho zabezpečenia zvýšených aktivít fondu. Pôvodný prebytok sa navrhovanou zmenou zvýši o 103 031 734 eur na sumu 183 198 404 eur.

Návrh na zmenu schváleného rozpočtu Environmentálneho fondu na rok 2015 (1.4.2015) – Predmetom návrhu je zvýšenie limitu výdavkov o 17 000 000 eur, v dôsledku zvýšenia dotácií. Pôvodný prebytok podľa schváleného rozpočtu na rok 2015 vo výške 132 380 084 eur sa navrhovanou zmenou zníži na 115 380 084 eur.

Správa o pôsobení SR v aktivitách medzinárodného krízového manažmentu za rok 2014 (1.4.2015) – Z geografického hľadiska sa SR v roku 2014 zapájala do aktivít medzinárodného krízového manažmentu a to najmä na Západnom Balkáne, vo Východnej Európe a v Strednej Ázii. Na zabezpečenie účasti v aktivitách medzinárodného krízového manažmentu vynaložila SR v roku 2014 celkovo 28 144 527,31 eur.

Informácia o poskytnutej podpore do oblasti bývania prostredníctvom Štátneho fondu rozvoja bývania a Programu rozvoja bývania za rok 2014 (1.4.2015) – Z prostriedkov Štátneho fondu rozvoja bývania bola poskytnutá podpora v celkovej výške 177 589 289,43 eur. Z uvedenej sumy finančné prostriedky vo výške 54 904 000 eur predstavovali zdroje štátneho rozpočtu. Stavebným sporiteľniam boli na štátnu prémii k stavebnému sporeniu poskytnuté finančné prostriedky vo výške 41 534 570,07 eur. Na štátny príspevok k hypotekárnym úverom a štátny príspevok pre mladých k hypotekárnym úverom boli poskytnuté finančné prostriedky vo výške 30 096 571,87 eur.

pokr. zo s.8

tuje sa pritom komplexná schopnosť prežitia v najrozmanitejších a stále sa meniacich podmienkach. Strom musí prežiť zimu, sucho, odolať vetru, lykožrútom, drevokazným hubám, musí vedieť spolupracovať s hubami a pôdnymi mikroorganizmami,... Prírodný výber neustále testuje všetky tieto schopnosti! To sa nedá nijako nahradiť umelým výberom jednej z vlastností preferovanej ľudmi.

Ďalším dôvodom sú prirodzené procesy, na ktoré sa organizmy adaptovali, a ktoré sa my snažíme regulovať. Lykožrútová kalamita vytvára rôzne štruktúry, najmä odumreté drevo, na ktoré je viazaných asi 30 % druhov žijúcich v lese. Ak s kalamitou bojujeme a odstránime to drevo, priamo ničíme lesný ekosystém. Slobodne migrujúca rieka je ďalší príklad. Vytvára rôzne štruktúry: niekde naplaví piesok, inde štrk, niekde je hlboká inde plytká voda, niekde je kopa konárov a vo vode potopené stromy, inde naplavené drevo chýba. Takéto štruktúry tu boli milióny rokov a druhy sa ich naučili využívať. Preto žije v naplavenom piesku chrobák svižník, v štrku hniezdi rybár, v naplavenom dreve sa ukrývajú pstruhy a vo voľnom toku plávajú lipne. Úprava týchto štruktúr opäť zjednodušuje a zabíja celý systém.

Kalamitu v národnom parku máme spracovať alebo ponechať na prirodzený vývoj (v zmysle „príroda si poradí sama“)?

JK: To si netrúfam posúdiť.

EB: Jasné, že ponechať na prírodu, inak národný park stráca svoj hlavný zmysel. Prípustná je len debata o potrebe akéhosi ochranného pásma, ktoré by malo zamedziť šíreniu lykožrútov do hospodárskych lesov, prípadne debata o rozlohe Národného parku. Možno ich stačí menej, no lepšie chránených.

Dokáže voľný trh vyriešiť problémy, s ktorými sa stretávame aj pri ochrane životného prostredia?

JK: Trh je len tak dokonalý, ako dokonalí sú ľudia, ktorí ho tvoria. Trh nikdy nevyrieši všetky problémy. Tak ale otázka neznie. Dôležité je, či problémy vie riešiť lepšie a rýchlejšie ako alternatíva v podobe štátu. Opäť, nejde o oblasť, ktorú detailne sledujem, ale viem, že existujú aj súkromné iniciatívy na ochranu prírody napríklad v podobe americkej nadácie The Nature Conservancy, ktorá chráni územie s rozlohou desaťkrát väčšou ako je Slovensko.

Najstarší národný park americký Yellowstone vznikol aj vďaka lobingu súkromnej železničnej spoločnosti, ktorá pochopila potenciál tohto územia a dúfala v zisky z nasledujúceho turistického ruchu. Podobnú úlohu zohrali súkromné záujmy aj pri Grand Canyone, Mt. Rainier či Yosemite národnom parku. Keď sme už v Yellowstone, po opätovnom zavedení vlka do tohto parku v roku 1995 a jeho následnom rozmnožení nezačal farmá-

rov, ktorým vlci strhli dobytok, odškodňovať štát, ale súkromná osoba – ochranár Hank Fischer. Financovanie si na začiatku zháňal okrem iného predajom maľovaných plagátov vlka. Zaujímavú iniciatívu rozbehol známeho strýka v Anglicku. Rozhodol sa opätovne zalesniť časť územia a v priebehu desiatich rokov vysadil les s miliónom stromov, na ktorého správu po svojej smrti zanechal 500 miliónov libier.

EB: Na toto nemám dosť znalostí o fungovaní voľného trhu (ak také niečo vôbec niekde existuje). Intuitívne mám ale pocit, že štát efektívnu ochranu prevažne brzdi. Tým, že vytvorí inštitúcie ako ministerstvo životného prostredia či národný park, ľudia majú pocit, že sa o prírodu už stará nejaký profesionál a oni už nemusia robiť nič. Pritom je na ministerstve omnoho podstatnejšie rozdeľovanie eurofondov a regulácie vodných tokov, ako starostlivosť o prírodu. Ak by chcel niekto prírodu chrániť sám, tak štátny aparát mu vytvorí toľko prekážok, že to väčšina ľudí vzdá.

Vo svete existujú súkromne chránené územia, ktoré sú financované z turizmu (takto je chránených až 20 % Namíbie). Určite by to mohlo fungovať aj u nás. Dobře chránená príroda je schopná prilákať milióny ľudí a tí zase môžu svojimi peniazmi zaplatiť ochranu státisícov hektárov chránených území. Tiež verím, že ak by sa o prírodu nestaral štát, bola by vyššia ochota ľudí prispieť na ochranu rôznymi organizáciami.

Prečo sú ekonomika a ochrana prírody a krajiny často v rozpore?

JK: Trhová ekonomika je nástroj, pomocou ktorého môže čo najväčší počet ľudí získať to, čo chce, a to pri čo najmenších možných nákladoch. Je veľký presah medzi ekonomickým a ekologickým. Plytvanie zdrojmi je drahé, preto sa zo systému prirodzene postupne eliminuje. K problémom dochádza pri externalitách, čiže pri nákladoch, ktoré nepripadajú na subjekt, ktorý ich spôsobuje. Jedným z riešení externalít je dôsledné vymáhania vlastníckych práv, ktoré bohužiaľ dnes príliš nefunguje alebo vlastnícke práva k niektorým prírodným zdrojom vôbec nie sú určené. Mnoho podnikateľov môže ničiť a znečisťovať bez toho, že by muselo obete adekvátne odškodňovať.

Zároveň niektoré štátom vlastnené zdroje trpia na problém spoločnej pastviny, keď ich dočasný správca drancuje bez ohľadu na dlhodobú neudržateľnosť takéhoto prístupu. Ďalším rozporom medzi ekonomickým rastom a ochranou prírody môže vychádzať z rozdielnych preferencií. Ak väčšina spotrebiteľov uprednostní konzum pred ochranou prírody nejde o zlyhanie trhu, ale o hlasovanie peniazmi. V tejto oblasti som ale optimista. Videli sme to už v histórii a vidíme to aj dnes u nás. S bohatnutím spoločnosti ľudia začínajú okrem plných žalúdkov, šúchacích telefónov a veľkých aut čoraz viac riešiť aj to v ako kvalitnom prírodnom prostredí žijú.

EB: Nemyslím, že by tu bol priamy rozpor medzi ekonomikou a prírodou. Ak peniaze vyjadrujú hodnotu, ktorú sme ochotní zaplatiť za určité statky či služby, potom by sme mali byť ochotní nejakou formou zaplatiť aj za zdravú prírodu. Malo by to byť pre nás prospešné ako investícia do lepšej kvality života.

Problém môže predstavovať deformovaný systém, ktorý dotáciami podporuje výstavbu lesných ciest alebo spaľovanie biomasy, zložitá legislatíva a byrokracia, ale aj dlhodobé fungovanie prírodných procesov vo vzťahu k politickým cyklom a dĺžkou života ľudí. Ekonomika má nepochybne schopnosť prírodu ničiť, môže ju ale pomôcť aj ochrániť. Nemali by sme ju obviňovať za naše zlyhania.

Aká je úloha národných parkov? Napína sa dnes na Slovensku?

JK: Nie som odborník na túto oblasť, preto si to netrúfam posúdiť. Ale osobne som rád, že žijem v krajine, kde je pomerne veľa lesa v ktorom sa môžem voľne pohybovať.

EB: Myslím, že tie „úlohy“ by mohli byť podobné ako sú v odpovedi na prvú otázku. V oficiálnych dokumentoch sú samozrejme zredukované na biodiverzitu, ekologickú rozmanitosť a podobne. V každom prípade by mali národný park slúžiť ľuďom, ako miesta dotyku s prirodzeným svetom. Bohužiaľ u nás sa v národných parkoch príroda takmer vôbec nechráni a ľudia sú z týchto území paradoxne vytlačaní rôznymi obmedzeniami vstupov.

Je podľa vás vhodné zaviesť vstupné do národných parkov?

JK: Nemyslím si, že existuje jeden správny model financovania. Závisí to od nákladov spojených s prevádzkou parku, spôsobu jeho využívania a príjmov, ktoré generuje. Vo všeobecnosti som skôr zástanca riešení, ktoré smerujú náklady v čo najväčšej možnej miere na subjekty, ktoré majú z ich použitia výnos. To nemusia byť nutne len návštevníci, môžu to byť aj firmy podnikajúce v rámci parku či jeho okolí alebo majitelia nehnuteľností, ktorých cenu prevádzka parku ovplyvňuje.

EB: Súhlasím, rôzne druhy zdanenia pre subjekty majúce prospech z chráneného územia sú na mieste. Nejde pritom len o turizmus. Predajcovia pitnej vody pochádzajúcej zo zdrojov v týchto územiach by mali napríklad platiť za neťaženie v povodí. Ťažba totiž spôsobuje eróziu pôdy, zanášanie nádrží a zhoršuje kvalitu vody. Ak by obchodník s vodou platil časť z výnosov vlastníkom pozemkov, mohli by sme napríklad účinne chrániť oblasť nad vodnou nádržou Starina v národnom parku Poloniny. Čo sa týka vstupného, to by som tiež nevytlúčil, najmä v lokalitách s vysokou návštevnosťou. Dôležité je aby boli získané financie použité správnym smerom, napríklad na výkup pozemkov za účelom ich ochrany.

Priestori.sk, 23.3.2015

Pozvánka na Free Market Road Show

Bratislava 14. apríla
Park Inn Danube Hotel

Dovoľujeme si vás pozvať na medzinárodnú konferenciu „Free Market Road Show“, ktorá sa uskutoční dňa 14. apríla 2015 v Bratislavskom hoteli Park Inn Danube Hotel v čase od 14:50 do 19:00 hod. Táto jedinečná konferencia sa od apríla do mája uskutoční celkovo v 36 hlavných/najväčších mestách Európy a Kaukazu.

Na Slovensku konferenciu **Free Market Road Show** organizuje INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz v spolupráci s rakúskym Austrian Economics Center.

Na konferencii sa zúčastní desať mimoriadne zaujímavých osobností:

Gabriela von Habsburg (Veľkoveľkova Gabriela Rakúska) - Vnučka posledného rakúskeho cisára a posledného maďarského kráľa Karola I., v rokoch 2009-2013 pôsobila ako veľvyslankyňa Gruzínska v Nemecku, od roku 2010 reprezentuje Gruzínsko v International Council of the Austrian Service Abroad. Bola významnou podporovateľkou rozsiahlych ekonomických reforiem, ktoré prebehli v Gruzínsku počas minulej dekády.

Ivana Molnárová – Generálna riaditeľka spoločnosti Profesia, v ktorej pracuje už od roku 2001, výkonnou riaditeľkou sa stala v októbri 2010. Patrí medzi najväčších odborníkov na reálne potreby slovenského pracovného trhu. V roku 2013 získala titul TOP Žena slovenského biznisu.

Leoš Novotný - CEO a majiteľ vlakového českého dopravcu LEO Express. Vo svete biznisu sa pohybuje od svojich 15 rokov, v 18. rokoch už pracoval ako manažér. Vyštudoval teoretickú ekonómiu a financie na univerzite vo Warwicku, následne pracoval v investičných bankách. Spoločnosť LEO Express založil v roku 2010 vo veku 25 rokov, ostrú prevádzku spustili v roku 2012. Firma konkuruje štátnym Českým dráham a spoločnosti RegioJet, od decembra 2014 spoločnosť pôsobí aj na Slovensku.

Manfred Kastner – zakladateľ a prezident Vision Microfinance Fund, ktorý začal pôsobiť v roku 2005 a stal sa jedným z 10 najväčších mikrofinančných fondov sveta. V rokoch

2005-2015 bol predsedom výkonnej rady ropnej spoločnosti C.A.T. Oil AG pôsobiacej v Ruskej federácii a v Kazachstane. Manažoval jej mimoriadne úspešné IPO na frankfurtskej burze v roku 2006.

Erich Weede - Do roku 2004 pôsobil ako profesor sociológie na Universität Bonn. Je členom prestížnej Mont Pelerin Society, medzi ktorej členmi boli aj nositelia nobelovej ceny Friedrich Hayek, George Stigler, Milton Friedman, či filozof Karl Popper. Venuje sa teórii verejnej voľby.

Christof Zeller-Zellenberg - V súčasnosti prezident rakúskeho Europa Institut a nezávislý private equity investor. Pracoval 15 rokov ako riaditeľ Private Wealth Management v Deutsche Bank Austria pre Východnú Európu a Rusko, predtým v Raiffeisen Investment ako projektový manažér pre Strednú Európu a Ukrajinu.

Ekkart Zimmermann – do roku 2011 bol profesorom sociológie na Dresden University of Technology. Momentálne učí na švajčiarskom Federal Institute of Technology Zurich, a Zeppelin University vo Friedrichshafene. Jeho najvýznamnejšiu publikáciou je Political Violence, Crises, and Revolutions z roku 2011 a je spoluredaktorom jednej z najvýznamnejších učebníc sociológie súčasnosti, Concise Encyclopedia of Comparative Sociology.

Barbara Kolm - Prezidentka Friedrich A. v. Hayek Institute vo Viedni a riaditeľka Austrian Economics Center. Je členkou Rady konzultantov rakúskej federálnej obchodnej komory a členka Mont Pelerin Society.

Tanja Porčnik – spoluzakladateľka a riaditeľka slovinského think tanku Svetelnik, ktorý vznikol v roku 2008. Dlhé roky pôsobila aj ako Research Associate a manažérka externých vzťahov v americkom CATO Institute.

Juraj Karpíš – spoluzakladateľ a hlavný analytik INESS. Skončil Fakultu manažmentu UK v Bratislave so špecializáciou finančný manažment. Predtým, ako začal pôsobiť v INESS, bol zamestnaný v komerčných finančných inštitúciách v zahraničí a na Slovensku. Zameriava sa na hospodársku

politiku, verejné financie, sociálny systém a zdravotníctvo.

Témy diskusných panelov:

1. Rásť alebo nerásť? Od mnohoročnej stagnácie k zdravému ekonomickému rastu
2. Podnikanie a jeho nepriatelia. Ako oslobodiť podnikateľskú energiu?

Prednášky v angličtine budú so simultánnym tlmočením.

Účasť na konferencii je bezplatná, je však podmienená jednoduchou registráciou na stránke <http://iness.sk/fmrs/>

Podujatie podporili:

PHILIP MORRIS
SLOVAKIA

Friedrich Naumann
 STIFTUNG **FÜR DIE FREIHEIT**

INESS na Café Európa o eurozóne

Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku v spolupráci so Slovak Foreign Policy Association a Ad hoc - Slovakia zorganizovali 17.3.2015 v bratislavskom KC Dunaj diskusiu o aktuálnych problémoch menovej únie.

Hostami diskusie boli

- **Juraj Karpiš** - analytik INESS

- **Vladimír Vaňo** - hlavný analytik Sberbank Europe AG

Diskusiu moderoval **Vladimír Bilčík** (SFPa)

Záznam si môžete pozrieť na kanály INESS na adrese [youtube.com/instituteINESS](https://www.youtube.com/instituteINESS).

Koncert na Via Bona 2014

Na odovzdávaní cien Via Bona 2014 si 26. marca 2015 zahral s kapelou Business Leaders Band, ktorej členom je aj Richard Ďurana z INESS, prezident SR Andrej Kiska.

Záznam z koncertu si môžete pozrieť na kanály INESS na adrese [youtube.com/instituteINESS](https://www.youtube.com/instituteINESS).

Pro/Anti Market

PRO MARKET

Fínska školská (polo)revolúcia

Verejné školstvo je témou nielen na Slovensku. Vo svete stále vo výuke prevláda memorovanie informácií a drilovanie často krát úplne zbytočných činností (so slzou v oku spomínam na cvičné písanie telegramov v škole ešte v 90. rokoch).

Kritika memorovania a chýbajúceho rozvoja aplikačných schopností žiakov nie je žiaden objav. No vymyslieť riešenie a zaviesť ho, je už iná káva. Fínsky školský systém patrí medzi najuznávanejšie na svete, no Fíni aj tak prichádzajú s najväčšou inováciou vo svojej histórii.

Plánujú zrušiť tradičný systém výuky, založený na izolovaných predmetoch. Miesto toho sa bude vyučovať v tematických celkoch. Hodinu o zámorských objavoch tak budú mať preloženú informáciami o geografii Karibiku, biológii miestnych druhov a ekonomicko-politických dopadoch na Európu. Bude to novinka aj pre učiteľov, ktorí budú musieť budovať osnovy a vyučovať v tímoch.

Napriek odvahe fínskej vlády, skutočná re-

volúcia ale prebieha inde – na webe. Dnes sú v ponuke stovky kurzov zo špičkových univerzít, zadarmo, s videami, animáciami, testami a literatúrou. Kolaboratívne výukové programy, kde si riešenia porovnávate s tisíckami iných ľudí. Mobilné všade dostupné riešenia, ktoré stierajú rozdiel medzi študentským a pracovným obdobím života.

Pravdepodobne najväčšia online vzdelávacia platforma, edX (MIT a Harvard) mala za 2 roky fungovania 1 milión unikátnych študentov. Možno prekvapujúco, 39% žiakov sú, či boli učiteľmi.

Technické riešenia už sú, musí však prebehnúť ešte revolúcia v nazeraní na vzdelanie, vedomosti a prácu s nimi. Taká, aby sa v novínach neobjavovali titulky o tom, že „Maturanti asi podvádžali. Pomáhal im web.“

ANTI MARKET

Opatrne s ekonómami

Nepúšťať sa do kritického posudzovania a spoliehať sa na názor autority je spôsobom, ako zefektívniť mnohé činnosti.

No každá autorita je ohraničená schopnosťami človeka (ľudí), ktorí ju tvoria. V prípade vedy, ktorá si požičiava metódy z prírodných vied, ale skúma nimi spoločenské javy, sú tieto hranice ešte viditeľnejšie. Preto pri posudzovaní vedeckých autorít treba byť obzvlášť opatrní s ekonómami. J. t. najslávnejší sa mýlia často – a výrazne.

Napríklad nositeľ Nobelovej ceny za ekonomiu (2001) Jozef Stiglitz na jeseň 2007 pri návšteve venezuelského Carcasu nešetril

chválou tamojšiu vládu. Hospodársky rast bol impozantný a to, že krajina mala už vtedy 15% infláciu, vraj „nebolo nevyhnutne škodlivé pre ekonomiku“. Nechýbali výroky ako „Venezuela využila boom na trhu s ropou a zaviedla ekonomické reformy, z ktorej prosperujú občania aj ekonomika,“ či „nie je dobré, aby centrálna banka mala prílišnú nezávislosť.“ (Chávez v decembri 2007 výrazne obmedzil nezávislosť venezuelskej centrálnej banky).

Nositeľ Nobelovej ceny nevidel to, čo takpovediac „klalo“ oči – rozpad trhových štruktúr, zavádzanie plánov a centralizácie, pošliapanie vlastníckych práv, raketový rast výdavkov postavený na monetizácii dlhu a predpoklade nekonečného rastu cien ropy. Cestu, ktorej konečnú stanicu nám história demonštrovala už veľakrát.

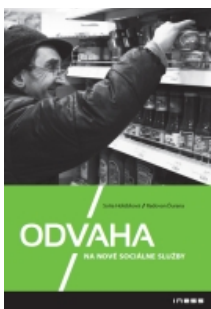
Dnes je Venezuela ukážkovou ekonomickou katastrofou, pred ktorou sa už nedajú zakryvať oči na žiadnej strane politického spektra. Aj s ropou za 100 dolárov za barel mala krajina ekonomické problémy, s poklesom cien na 50 dolárov prišiel kolaps. 800 miliárd dolárov ropných príjmov (45 slovenských štátnych rozpočtov v 30-miliónovej krajine) je preč. Krajina je na hrane bankrotu, inflácia dosahuje 70% a viac, je absolútny nedostatok akéhokoľvek tovaru, od potravín cez obväzy až po truhly. Bolívar za 4,5 roka oslabil voči doláru o 3100%. V krajine je druhý najvyšší relatívny počet vražd na svete.

Politické presvedčenie a emócie dokážu zatieniť aj veľkú myseľ.

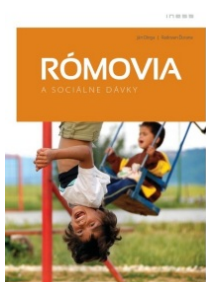
INESS Publikácie & Policy Notes

Publikácia s názvom **Atómová hrozba** a podtitulom *Prehnané podnikateľské sebavedomie slovenskej vlády a poskytnuté štátne garancie môžu vyjsť slovenských spotrebiteľov drah* sa venuje sa ekonomickým dopadom plánovanej výstavby Nového jadrového zdroja v Jaslovských Bohuniciach na spotrebiteľov elektriny.

Odvaha na nové sociálne služby predstavuje alternatívny pohľad na poskytovanie sociálnych služieb oproti súčasnej štátom financovanej schéme podpory inštitucionálnej starostlivosti. Publikácia popisuje príčiny a dôvody, prečo starostlivosť poskytovaná v rámci prirodzených komunit je nielen hodnotnejšia z pohľadu prijímateľov týchto služieb, ale v konečnom dôsledku aj lacnejšia pre daňového poplatníka.

Publikácia **Rómovia a sociálne dávky** vyvracia rozšírené presvedčenie o tom, že pracujúca majorita žije zo svojich daní najmä mnohopočetné rómske rodiny poberajúce sociálne dávky. Publikácia detailne rozoberá smerovanie rôznych sociálnych dávok v spoločnosti. Súčasťou je aj webová stránka iness.sk/mytus.

Minimálna mzda – účinný nástroj na zvyšovanie nezamestnanosti. Cieľom zvyšovania minimálnej mzdy je znižovanie chudoby a zvyšovanie sociálneho štandardu pracujúcich. INESS pri tejto príležitosti vypracoval publikáciu *Minimálna mzda – účinný nástroj zvyšovania nezamestnanosti*, ktorá sa zaoberá závermi dlhodobého výskumu vplyvu minimálnej mzdy na trh práce, rovnako ako analýzou slovenských dát.

Monitoring čerpania štrukturálnych fondov v sociálnej oblasti v období 2007-2011 s podtitulom *Nákladné zvyšovanie počtu nových lôžok a zariadení, izolácia klientov od komunit pretrvávajú.* Autori v tejto publikácii pripravili rozsiahlu analýzu využívania štrukturálnych fondov na sociálnu oblasť, identifikovali kľúčové problémy a navrhli možné cesty ich zlepšenia.

INESS Policy Note 1/2015 Gastrolístky ujedajú zamestnancom z obeda

Rozoberá problematiku gastrolístkov a gastrofiriem, ktoré ich ponúkajú do obehu. Analýza vyslovuje dve kľúčové otázky: prečo majú slovenskí zamestnanci platiť vyše 6% maržu za službu niekoľkým gastrofirmám, a prečo slovenskí zákonodarcovia nie sú ochotní umožniť zvýšenie čistej mzdy zamestnancom vyplácaním príspevku na stravu rovno do výplaty?

INESS Knihy

MARTIN ŠTEFUNKO: EKONÓMIA SLOBODY

E-kniha popisuje základné myšlienky rakúskej školy ekonómie a ich aplikácie. Rakúska škola dávno pred kolapsom komunizmu popisala problémy socialistického ekonomického plánovania a jej dnešní predstavitelia úspešne predpovedali finančnú krízu.

JURAJ KARPIŠ: EKONOMICKÝ VÝZNAM ZLATA AKO KOMODITY S MONETÁRNYM DOPYTOM

Prečo rástla cena zlata posledné desaťročie? Možno považovať zlato za peniaze? Je zlato v bubline? Odpovede aj na tieto otázky hľadáme v publikácii *Ekonomický význam zlata ako komodity s monetárnym dopytom*.

PHILIPP BAGUS: TRAGÉDIA EURA

Politický projekt euro má vážne problémy. Zdá sa, že Friedmanova kľatba sa začala naplňovať. Best-seller nemeckého ekonóma Philippa Bagusa v slovenskom vydaní TRIM Broker a INESS.

INESS Policy Note 1/2013 Investičné stimuly

Venovaný problematike investičných stimulov na Slovensku. Dozvieme sa zaujímavé štatistiky a zhodnotenie efektivity. Záver patrí trom alternatívnym reformám súčasnej politiky poskytovania investičných stimulov.

INESS Policy Note 5/2012 Nižšími odvodmi za vyššiu zamestnanosť

Jednou z najväčších prekážok vytvárania nových pracovných miest na Slovensku je vysoká miera odvodového zaťaženia. Zlepšenie situácie by mohlo priniesť zníženie odvodového zaťaženia nízkoprijímovým skupinám podľa návrhu opísaného v tomto INESS Policy Note. Návrh by podporil vznik tisícov pracovných miest a zníženie odvodov by pocítili státisíce zamestnancov.

INESS Policy Note 4/2012 Ako znížiť výdavky v oblasti: Podpora osobnej železničnej dopravy

Zameraný na možnosti šetrenia verejných zdrojov. Dozvieme sa v ňom, na ktorých tratiach by bolo pre štát výhodnejšie poslať taxíky miesto vlakov a aká je potenciálna úspora v prípade ďalšieho rušenia tratí.

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez [sekcii Knihy](http://iness.sk) na stránke iness.sk.